עין משפט
נר מצוה

א מיי' פ"ה מה' כלים ה"א

יא

ב מיי' פ"ד מהל' אבל סמ"ג עשין ב מד"ם טוש"ע יו"ד סי' שמא ס"א או"ח סי' קצט ס"ה

יב

ג מיי' פ"ג שם ס"ו טוש"ע יו"ד סי' שמא ס"ג

קלבינטרין. רצועות שלה: עולין ויורדין בה. שיכולין להוציאן ולחזור להכניסן: על גופה. אם החבלים מסורגין למעלה על העצים כדרך שמסרגין את המטות: והא תנינן. בפ' ט"ז דכלים המטה והעריסה מאימתי מקבלין טומאה משישופם בעור הדג להסיר קסמין שבהם וקודם לכן לא חזו למלאכתן שמסרטין את הבשר ואם מסרג את המטה על גופה לאיזה דבר הוא שפה והלא ראויה היא קודם לכן: קיסרייתא. של עיר קיסרי שיש להם נקבים ומכניסין החבלים בתוך הנקבים ומסרגין אותה והלכך עד שלא שפה בעור הדג מלמעלה לא חזיא למלאכתה: לארץ. משמע דבר שהוא סמוך לארץ והיא מטה כפויה שפניה סמוכות לארץ: איקונין אחת טובה. על שם כי בצלם אלהים עשה את האדם: ואית דמפקין לישנא דכפה כפה הסרסור. כלומר לאו לשון כפיפה הוא כדמשמע מלישנא קמא כשם שגרמו להאיקונין לכופפה כך יכופפו את מטתם אלא לישנא דכפיה הוא כמו שאומרים כפה אותם הסרסור בדברים עד שנתרצו אף כאן לשון כפיה הוא כשם שכפו והכריחו להאיקונין לילך מן העולם כך יוכרחו להטות מטתם ולהפכה ואין בין אלו הלשונות אלא משמעות לישנא בעלמא: ונזכר שהוא אבל. כלומר להאי מ"ד סבירא ליה כדי שאם יהיה ניעור בלילה מאליו מתוך שרואה עצמו על מטה כפויה יזכור ולא יסיח דעתו מאבילות ולאידך מ"ד ס"ל דעיקר הטעם כדי שמתוך כך יהא ניעור ולא ישן כל הלילה וישכח האבילות וכשהוא שוכב על מטה כפויה שלא הורגל בה יהיה ניעור מחמת זה ויזכור שהוא אבל: הואיל והתרתי לו את כל אלו. בשבת א"כ חייבוהו גם בשאר כל המצות של תורה שנוהג בהן לקיימן שהרי ק"ו הוא: נמסר לרבים. שיתעסקו בו בטלה ממנו דין האנינות: נמסר לכתפים. שנושאין אותו על המטה: קביל. עליו ר' חייא בר ווא אבילותו מפני שהיה רבו ואפי' כן אכל בשר ושתה יין ולא נהג דין אנינות וכן נהג ר' שמואל בר יצחק על רבו ר' חייא בר אבא אבל ר' זעירא לא אכל כ"א עדשים: מימר כמה דהוא מנהגא. מכאן אמרו שהכל לפי המנהג ולא שחייב לנהוג דין אנינות וכן נהג ר' שמואל בר יצחק על רבו: מי דמך. כשנפטר לוה קודם מותו לתלמידיו ואמר לא תקבלון עלי תנחומין של אבל היום למחר מזרחייא הלידה והבראה כדרך האבלים לקבל תעשו למחרתו ולשנות מדין אבל ממש לוה לעשות כן:

מזרחייא

מסורת הש"ס

נדרים נו: סנהדרין כ. כלים פט"ז מ"א.

ברכות יז: מו"ק כג: ירושלמי מו"ק פ"ג ה"ה כה"ע

ע' תוס' ברכות יח. ד"ה ואינו

תורה אור

איוב ב יג

קלבינטרין שלה ודיו ר' יוסה בשם ריב"ל הלכ' כר"ש בן אלעזר ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוסי מיטה שניקליטיה עולין ויורדין בה שומטן ודיו אי זו היא מיטה ואי זה הוא דרגש א"ר ירמיה כל שמסרגין על גופה זו היא מיטה וכל שאין מסרגין על גופה זהו דרגש והא תנינן [א] *המיטה העריסה משישופם בעור הדג אם מסרג הוא על גופה לאי זה דבר הוא שפה. א"ר אלעזר תיפתר באילין ערסתא קיסרייתא דאית להון נקבין. מניין לכפיית המיטה ר' קריספא בשם רבי יוחנן °וישבו אתו לארץ על הארץ אין כתב כאן אלא וישבו אתו לארץ דבר שהוא סמוך לארץ מיכן שהיו ישנין על גבי מיטות כפופות בר קפרא אמר איקונין אחת טובה היה לי בתוך ביתך וגרמתני לכופפה אף את כפה מיטתך ואית דמפקין לישנא ויכפה כפה הסרסור ר' יונה ור' יוסי תרויהון בשם ר' שמעון בן לקיש חד אמר מפני מה הוא ישן במיטה כפויה שיהא נוער בלילה ונזכר שהוא אבל וחרנה אמר מתוך שהוא ישן על מיטה כפויה הוא נוער בלילה ונזכר שהוא אבל. [ב] *אבל כל זמן שמתו מוטל לפניו אוכל אצל חבירו ואם אין לו חבר אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר עושה מחיצה ואוכל ואם אינו יכול לעשות מחיצה הופך את פניו לכותל ואוכל ולא מיסב ולא אוכל כל צורכו ולא שותה כל צורכו ולא אוכל בשר ולא שותה יין ואין מזמנין עליו ואם בירך אין עונין אחריו אמן ואחרים שבירכו אין עונה אחריהם אמן הדא דתימא בחול אבל בשבת מיסב ואוכל ואוכל בשר ושותה יין ואוכל כל צרכו ושותה כל צרכו ומזמנים עליו ואם בירך עונין אחריו אמן ואחרים שבירכו עונה אחריהם אמן אמר רשב"ג הואיל והתרתי לו את כל אלו חייביהו בשאר כל המצות של תורה אם חיי שעה התרתי לו כ"ש חיי עולם ר' יודה בן פזי בשם רבי יהושע בן לוי הלכה כרשב"ג [ג] *נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין נמסר לכתפים כמי שנמסר לרבים. כד דמך ר' יסא קביל רבי חייא בר ווא אביליו ואייכלון בשר ואשקיון חמר. כד דמך רבי חייא בר אבא קביל רבי שמואל בר רב יצחק אביליו ואייכלון בשר ואשקיון חמר. כד דמך רבי שמואל בר רב יצחק קביל רבי זעירא אביליו ואייכלון טלופחין מימר כמה דהוא מנהגא. רבי זעירא מידמך פקיד ומר לא תקבלון עלי יומא דין אבילא ולמחר מזרחייא

מראה הפנים

על שם שכפו והכריחו להוציאו מן העולם ס"ל כמ"ד משילא המת מפתח התאר כלומר שנראה לעין כל שמוציאין אותו ומיד נוהג כפית המטה הנמשל לזה:

שיהא ניעור בלילה וכו'. נראה דאף לאחרים משמע דלא פליגי לדינא מידי מ"מ יש לומר דנ"מ לדינא בינייהו וזה אם בדיעבד יצא אם לא ישן על מטה כפויה דלמ"ד מתוך שהוא ישן על מטה כפויה וכו' א"כ זהו עיקר כוונת החיוב בכפיית המטה כדי שמתוך זה יבא לידי זכרון האבלות ולא יבא לכלל היסח הדעת לפ"ז אף בדיעבד לא יצא אם לא ישן ע"ג מטה הכפויה ואע"פ שיש לו שאר מטות כפויות וזהו דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' אבל בהל' י"ז שכתב שם הפך כל מטותיו והוא היה ישן על גבי מטות אחרים וכו' או ע"ג קרקע לא יצא י"ח אלא ישן ע"ג המטה הכפויה ומפני שהחיוב הוא שמתוך כך יבא להיות ניעור ולזכרון האבל אבל למ"ד שאם ניעור מאליו יזכור ולא שהחיוב הוא כדי שיבא לידי כך א"כ אם קיים מצות כפיה בשאר המטות והוא לא ישן עליהם אלא על מטה המיוחדת שא"צ לכופה כמו דרגש או מטה של אחרים וכיוצא בזה או ע"ג הקרקע כבר יצא ידי חובתו ואינו מעכב כלום וזהו דעת הרא"ש ז"ל בפ' אלו מגלחין והביאו הב"מ שם והאי דנקט האי מ"ד מפני מה ישן על מטה כפויה היינו משום דלכתחילה צריך הוא שישן על גבה ומיהו בדיעבד יוצא שהרי אם ניעור עכ"פ זוכר הוא האבלות מתוך שהוא רואה שאר כל המטות כפויות הן:

ואם בירך אין עונין וכו'. עיין לעיל בד"ה תני אם רצה להחמיר על עצמו מה שבארתי מזה:

אמר רשב"ג הואיל והתרתי וכו'. בבבלי ריש פרקין קאמר ר' יוחנן תשמיש המטה איכא בינייהו וה"ה דתלמוד תורה איכא בינייהו כדמשמע הכא חיי עולם לכ"ש. ומסקנת הפוסקים דאין הל' כרבי שמעון בן גמליאל דדבר שבצנעא נוהג בשבת וכן ת"ת מקריא דבר שבצנעא: עשרם

פירוש מבעל ספר חרדים

קלברנטין. פירש"י רצועותיו: שנקליטיה. פירש"י עצים מתוקנין יוצאין מראשותיו ולמרגלותיו ונותנין עליהן עץ ארוך ונותן הסדינין עליהם לשמור מהזבובים: עולין ויורדין. שאין קבועין אלא בענין שכשרוצה שומטן: שסירוגו. אריגת חבליו: על גופה. על עץ המיטה כורכין החבלין ואח"כ אורגין אותן ואין העצים גלוים: שאין מסרגין. אלא סירוגו מתוכו שמכניס החבלים בחורי עצי המטה: והא תנינן. פרק ט"ז ממסכת כלים: המיטה והעריסה. שני מיני מיטות: משישופם בעור הדג. ל' הר"ב עובדיה משישופם וכו' להסיר קסמין שבהן דקודם לכן לא חזו למלאכתן שמסרטין את הבשר אבל אם אינן מחוסרין אלא שיפה של נאות ומריקה הא קמשמע לן דגולמי כלי עץ שעתיד לשכן ולשוף טמאין: אם מסרג הוא על גופה. הרי העץ מכוסה ולמה צריך השיפוי: תפתר באילין ערסייתא קסרייתא. תפרש מטה דמתני' דכלים במיטות הנהוגות בעיר קסרי דהיו בעצי המטה חקוקות בעובי העצים ובין תבל ותבל מלא תבל עץ בולט ואותן בליטות השוות לחבלים צריך לשוף: נקבין. היינו חקוקות דאי נקבים ממש בתוך העץ היינו דרגש ואם רצה לומר דהאי מטה דרגש היא לימא בהדיא האי מטה דרגש היא. ועוד יש לפרש בדוחק דרגש קאמר ומשום דקשיא ליה היכי קרי לה תנא מטה קא מפני דהאי הגא מדלי' קסרין היה שכל מיטות שלהן כעין דרגש הוא ולשם מטותיהן העשויות כן קורין מטה דומה לזה מצינו בבבלי האי תנא ירושלמאה הוא: איקונין. פירש"י בצלם אלהים עשה את האדם: ואית דמפקין לישנא ויכפה. כלומר דאין הכפייה להורות על העבר אלא לעתיד שהאבל ישוב בתשובה וירגיז יצר הטוב על היצר הרע ויכוף אותו דלכך נתקנו ימי האבל לשוב בתשובה: כפה הסרסור. היינו יצר הרע שהוא סרסור בין הבורא לבריות כדאמר בזה דרכו יורד ומסטין עולה ומקטרג נוטל רשות ונוטל נשמה ובסוף פרשת פקודי בזוהר בהיכל ראשון של טומאה של יצר הרע אמר איהו סירסורא בישא לכל אינון בישין: כפה. כלומר אתה האבל מכאן ואילך כפה את הסרסור והכי תקנו בוידוי יהי רצון מלפניך ה' לכוף את יצרי האכזרי ולכן תקנו לכפות את המטה לרמוז שצריך לכוף יצרך הרע התחיך עד עפר לארץ: חד אמר כדי שיהא נוער בלילה וכו'. כלומר מפני שאדם ישן על מטתו במנוחה ושוכח אבלו כשמעורר בלילה וימצא עצמו במיטה כפויה יזכור מה זה השינוי לו מחמת אבלו: וחרנה אמר מתוך וכו'. לא כי אלא כשהוא על מטתו במנוחה אינו ניעור בלילה ועתה בשנוי ושם בצער מעיר אותו משנתו וזוכר אבלו: ואם אין לו חבר. שמרוי בין הגוים כן פי' ה"ר מרדכי במסכת מועד קטן: ואינו מיסב. פי' ה"ר יונה דרך אכילת קבע אלא דרך ארעי שלא ישכח עיסקי מתו. וזה לשון רש"י על הבבלי אוכל בבית אחר שלא יהא נראה כלועג לרש ואינו מיסב כדרך המסובין בהסיבות על צידו השמאלית ובמטה. ואינו מברך. אינו צריך לברך ברכת המוציא ואין מזמן אין צריך לברך בהמ"ז ואין מברכין עליו אין צריך שיברכו לו אחרים ברכת הלחם ואין מזמנין עליו אין מצטרף עם ג' לזימון עכ"ל. וזה לשון המרדכי אינו מברך וכו' בכולהו פירש"י אין צריך משמע דאם רצה ברשות בידו. ור"י אומר דאסור קאמר והכריח כן מדאמר לעיל אם רצה להחמיר אין שומעין לו: אמר רשב"ג הואיל וכו'. מפרש בבבלי תשמיש המטה איכא בינייהו. ופי' ה"ר יונה לת"ק העפ"י שחייב בכל המצות בזו בשיא דברים שבצנעא נוהג ואסור בתשמיש המטה. ופסק כרשב"ג בירושלמי והביא ראיה מן הבבלי: נמסר לרבים וכו'. הכי נמי אמר בבבלי פרק אלו מגלחין כשמוליכין המת לעיר אחרת כשמחזירין האבלים פניהם מהמת חלה אבילות ופסקה אנינות כמו שנכנסם הגולל וברי לאכול בשר ולשתות יין אך כתב רמב"ס יין מעט לשרות המאכל אבל לא לרוות: קביל ר' חייא. הקביל פני אבילו של ר' יסא בברכאה של בשר ויין: ר' זעירא מידמך פקיד וכו'. בשמת צוה ואמר שלא יקבלו הבראה יום זה כלומר יום קבורה אלא יתענו שהרי אסורין לאכול סעודה ראשונה משלהם וכן כתב הגהת מימון בפ"ב דאבל שרבי נתנאל היה מתענה יום קבורה משום לא תאכלו על הדם ובלילה סועד משלו: למחר מרזחיא גרסינן. כלומר למחר תעשו מנהג אבלים שמקבלין

תוס' הרי"ד

כיון דמניח אצ"ל שאינו חולץ כדאיתא במס' שבת דף י' גבי בית המרחץ ג' חלוקין מניח ואצ"ל שאינו חולץ אינו מניח ואינו חולץ חולץ ואצ"ל שאינו מניח עיי"ש. אך ס"א דחולץ משום גזירה דילמא אמרי בבני ימים הראשונים נמי הניח תפילין ר"ל דאמרי דהוא חולץ בתפילין תמיד ולא מסגי ד"א בלא תפילין ע"כ א"צ לנו להראות דאינו מניח רק פ"א ביום ועי"כ אינו נוכשם מאתמול בשלמא מניח ראוין שהניח היום אבל בשלא הניח בפניהם דילמא אמרי שמונחין עליו מאתמול ביום ותדע דהכי הוא דאי ס"ד דחשדי לי' דהניח גם אתמול כמו היום א"כ לפ"ז מאי מהני כשיחלוץ בפניהם אימר אתמול נמי עביד כן שהניח והלכן אלא ע"כ כדברינו ועוד דאי החשד הוא דשמא הניח גם אתמול כמו היום א"כ אפילו בלא פנים

הד.ו.ו

שנויי נוסחאות (שו"א) קלבינטרין בסרי"ר קלמנטרין. (שו"ו) העריסה נכי"ר והעריסה. (שו"י) וישבו אתו לארץ (איוב ב'). (שוכ"ג) מיסב נכי"ר מיסב ואוכל. (שוכ"ח) כ"ש חיי עולם בד"ו חיי עולם לא כל שכן. ר' יודה נכי"ר ר' חייא בר בא ר' יודה. (שו"ל) אביליו בד"ו אבילוי (וכן נסמוך). ואשקיון בד"ו ואשקיתון (וכן נסמוך). (שול"ב) יומא דין אבילא ולמחר בד"ו יומא הן אבלא למחר.

מערכת הערוך

איזו היא מיטה. בערוך (ע' דרגש) איזוהי מטה איזוהי דרגש אמר ר' ירמיה כל שמסרגין את גופה זו היא מיטה וכל שאין מסרגין את גופה זו דרגש ותתנן (כלים פ"ז מ"א) המטה והעריסה משירשום (משישופם) בעור הדג ואם מסרג הוא על גופה לאיזה דבר הוא שפה אמר ר' אלעזר תפתר באילין ערסתא קסרירתא דאית להון נקבין: